

MANGE ULYKKER: Landbruket troner øverst på ulykkesstatistikken i både Norge og Sverige.

UNDERSØKELSEN

Bygdeforskning gjennomførte spørreundersøkelsen i 2012

■ 17 prosent svarte de hadde opplevd en eller flere nestenulykker det siste året
10 prosent svarte de hadde opplevd ulykke uten personskaade

■ 7 prosent svarte de hadde opplevd ulykke med personskaade

■ 34 prosent av ulykkene var knyttet til arbeid med maskiner og redskaper, i og utenfor fjøset

Stadig like farlig i landbruket

Antall dødsulykker er de samme i dag som for en generasjon siden, når man tar hensyn til nedgangen i antall gårdsbruk.

HMS

Tekst: Bjørnar Frønes

Foto: Karl Erik Berge

Landbruket har lenge vært kjent som en versting i næringslivet hva gjelder arbeidsulykker. På konferansen «Ikke en bonde å miste» ble det klart at dette slett ikke har endret seg de siste årene.

Antall ulykker har riktignok gått ned, men det samme har antallet gårdsbrukere. Ser man på antall dødsulykker pr. 10.000 gårdsbruk omkommer like mange i dag som for 25 år siden, selv om det naturligvis er svingninger fra år til år.

Store mørketall

Oddveig Storstad arbeider i dag i NIBIO, men var i Bygdeforskningen da prosjektet ble satt i gang og derfor en av innlederne på konferansen.

Hun sa at få ulykker i landbruket blir innrapportert og at det derfor vanskelig å få et bilde av de mindre alvorlige ulykkene.

– På Arbeidstilsynets nettsider er statistikken over yrkesskader tatt bort, fordi den er så usikker. Det er symptomatisk. Vi har en voldsom underregistrering. Arbeidstilsynet og sjukehusene registrerer noe, men det er det først og fremst de mer alvorlige ulykkene, sa Storstad.

Uhell hos 1 av 3

Som ledd i forskningsarbeidet gjennomførte Bygdeforskningen en spørreundersøkelse høsten 2012.

17 prosent av de spurte svarte de hadde opplevd en eller flere nestenulykker det siste året.

10 prosent svarte de hadde opplevd ulykke uten personskaade.

7 prosent svarte de hadde opplevd ulykke med personskaade.

Slår man disse sammen betyr det at hver tredje bonde har hatt en hendelse på gården de siste tolv månedene.

– Trolig enda verre

Storstad tror imidlertid virkeligheten er enda verre.

– Jeg er redd vi måler toppen av isfjellet her også. Ulykker går i glemmeboka. Ikke nødvendigvis bevisst, men vi vet ikke hvor stor en ulykke må være før bonden velger å føre det opp i spørreundersøkelsen, fortsatte Storstad.

Hun viste til dybdeintervju som del av undersøkelsen der ektepar ble intervjuet. Det var tilfeller hvor den ene parten husket en ulykke, mens ektefellen hadde glemt den inntil han eller hun ble minnet på den i intervjuet.

Fra spørreundersøkelsen kom det fram at 29 prosent av uhellene skjedde i fjøset. 34 prosent var knyttet til arbeid med maskiner og redskaper, i og utenfor fjøset, mens 25 prosent var knyttet til arbeid med dyr.

Like ille i Sverige

Om det er noen trøst eller ikke kan definitivt diskuteres, men det norske landbruket skiller seg ikke spesielt ut på ulykkesstatistikken når man sammenligner med andre land.

Peter Lundqvist representerer Institutt for arbeidsvitenskap, økonomi og miljøpsykologi på

«Bønder skal nesten være døde før de melder en ulykke»

Bjørn Hilt, lege

Sveriges Lantbruksuniversitet. Han kunne fortelle om like ille tilstander i Sverige.

– Hver uke dør noen på jobb i Sverige. Første halvår av 2011 var det 23 dødsfall, 8 av dem var i landbruket. Dette utgjorde 35 prosent av alle dødsulykkene. 10 til 15 personer omkommer hvert år i det svenske landbruket. Flere av dem er barn, og flere tusen mennesker skades hvert år, var den dystre statistikken Lundqvist kunne rapportere om.

Han sa at om du som bonde kommer ut for en alvorlig ulykke i landbruket, kan du dra hele gården med deg i fallet.

– Gården avhenger av deg som bonde. Det er ikke bare å sjukmelde seg for en periode, eller å tenke at livet går videre for resten av familien om du dør. Kanskje forandrer og ødelegger det hele livsmiljøet og familiens framtid om noe skjer med deg, sa svensken.

– Se til byggebransjen

Lundqvist var redd for at konstant eksponering mot risiko uten uhell kunne gjøre risikoen normal. Man vennet til en risiko og tenker ikke over at den er farlig.

– Men hvis man tenker sånn får man heller ingen forandring. Da den nye direktøren i Skanska tiltrådte sa han at det viktigste temaet for ham var de ansattes helse og sikkerhet. Hver dag skjedde arbeidsulykker i svensk byggbransje og dette var helt uakseptabelt.

– Jeg har aldri hørt en svensk bondeleder stå opp og si dette er landbrukets viktigste spørsmål. Hadde en svensk bondeleder gjort det, ville det vært et viktig budskap, sa Lundqvist.

Ukultur

Også Bjørn Hilt, lege og avdelingsleder ved St. Olavs Hospital, var til stede på konferansen. I likhet med Storstad var han opptatt av at bøndenes yrkesskader i liten grad vises på statistikken.

– Bøndene er på topp i de skadene vi ser. I statistikken vises derimot ikke bønder i det hele tatt. Bønder skal nesten være døde før de melder en ulykke. Kulturen er at dette skal feies under tepet. Det mangler systematisk arbeid og dette er problematisk, fastslo Bjørn Hilt.

– Skumle holdninger

I et annet prosjekt var arbeidsmedisinsk avdeling på sjukehuset ute på seksti gårder i Midt-Norge og så på ulykkesrisiko på gårder hvor det hadde vært ulykker, og gårder hvor det ikke hadde vært det.

– Det vi stadig vekst fikk høre var at KSL-arbeidet på HMS var bare træl og slit og et hår i suppa for gårdsdrifta. Det synes jeg var skummelt å høre, og det er dessverre ikke mye Skanska over dette, sa legen og viste til Lundqvists direktør-eksempel.

Bjørn Hilt agiterte også for en obligatorisk bedriftshelsetjeneste for bønder.

– Det er merkelig når alle slags pusleyrker som frisører og restauranter er pålagt en bedriftshelsetjeneste, mens landbruket ikke er det. I dag er det frivillig å være med i Landbrukets HMS-tjeneste, men dette bør være noe som omfatter alle, argumenterte Hilt. ■